

21.4.2023

Yliopistojen todistusvalinnan kehittämishanke

Asia: Lausuntopyyntö yliopistojen todistusvalinnan pisteytysluonnoksesta

Viite: Lausuntopyyntö, yliopistojen todistusvalinnan kehittämishanke 2022-2025

Opetusalan ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua Yliopistojen todistusvalinnan pisteytystyökalun luonnoksesta

OAJ:n lausunto

OAJ:n kommentit lausuntopyynnössä yksilöityihin kohtiin

1. Lausunnon antaja

- Yliopisto (tarkenna alle)
- Muu yliopiston organisaatio/yksikkö (tarkenna alle)
- Muu organisaatio (tarkenna alle)

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

- Yksityishenkilö

2. Äidinkielen pisteytys (luku 4.1.1)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
 - Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata
- Kommentit äidinkielen pisteytykseen (luku 4.1.1)

OAJ pitää ehdotettu äidinkielen painoarvon lievää vahvistamista kannatettavana esitettyihin perusteluihin pohjautuen.

3. Matematiikan pisteytys (luku 4.1.2)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

Kommentit matematiikan pisteytykseen (luku 4.1.2)

21.4.2023

OAJ pitää ehdotettua matematiikan pisteytysmallia kannatettavana sen kuvatessa paremmin oppimäärän merkitystä ja kullakin koulutuslalla. OAJ pitää hyvänä, että ehdotetussa mallissa pitkän matematiikan valitsemiseen kannustetaan aloilla, joilla matemaattis-luonnontieteellisillä osaamisella on erityistä painoarvoa. Pitkän matematiikan arvosanaa painotetaan esitetysti näillä aloilla jopa nykyistä enemmän, kun yleisimmillä arvosanoilla E-C saan nykyistä enemmän pisteitä. Lyhyen matematiikan pisteitä on laskettu lähes kaikkien arvosanojen kohdalla.

OAJ pitää perusteltuna, että muilla kuin matemaattis-luonnontieteellistä osaamista painottavilla aloilla pitkän ja lyhyen matematiikan piste-eroa on kavennettu kuitenkin siten, että pitkästä matematiikasta saa edelleen samojen arvosanojen kohdalla lyhyttä matematiikkaa paremmat pisteet, mutta piste-ero on selvästi aiempaa pienempi.

OAJ pitää hyvänä, että pitkän matematiikan pisteytystä on tasoitettu niillä aloilla, joilla pitkän matematiikan oppimäärän hallinta ei tuo merkittävää lisäarvoa verrattuna lyhyen matematiikan oppimäärän hallintaan. Esitys huomioi kuitenkin myös LUMA(TE)- strategian tavoitteet (OKM, 2023).

4. Reaaliaineiden pisteytys (luku 4.1.3)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

Kommentit reaaliaineiden pisteytykseen (luku 4.1.3)

OAJ kannattaa esitettyä reaaliaineiden pisteytyksen yhtenäistämistä siten, oppiaineiden keskinäistä piste-eroa on tasattu ja pisteytyksessä näkyy entistä enemmän alakohtaisesti relevantti osaaminen. Esitettyssä mallissa reaaliaineet on pääsääntöisesti jaettu lukion opetussuunnitelman mukaisesti kahteen ryhmään: humanistis-yhteiskunnallisiin ja matemaattis-luonnontieteellisiin reaaliaineisiin.

Pistemäärä ei perustu enää oppimäärän laajuuteen, vaan pisteytystaulukoissa annetaan enemmän pisteitä niistä reaaliaineista, joiden katsotaan olevan haettavan alan kannalta oleellisimpia.

Reaaliaineiden pisteytystä tasapäistettäessä on kuitenkin tunnistettava pisteytystyökalun ohjausvaikutus lukiolaisen opintovalintoihin, jolloin tasapisteyttäminen voi ohjata valintoja nykyisestä poikkeavasti.

5. Vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen pisteytys (luku 4.1.4)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

21.4.2023

Kommentit vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen pisteytykseen (luku 4.1.4)

OAJ kannattaa lyhyen vieraan kielen painoarvon vahvistamista ja että lyhyestä vieraasta kielestä on mahdollista saada sama pistemäärä kuin parhaiten pisteitä tuottavista reaaliaineista. Englannin kielen lyhyttä oppimäärää koskeva poikkeus alempana pistemääränä on perusteltu.

OAJ pitää tärkeänä, että luonnoksessa pisteytystyökaluksi on huomioitu kielen opiskeluun kannustava, aiempaa korkeampi pisteytys lyhyessä kielessä. Kielivarannon kaventumisesta on kannettu laajaa yhteiskunnallista huolta jo pitkään. Todistusvalinnan kehittämällä voidaan kuitenkin vaikuttaa vain rajallisesti kielten opiskeluun kannustaen.

Kieliopintoihin kannustamisessa on kyse myös muista koulutusjärjestelmän kehittämistä edellyttävistä seikoista alkaen siitä, miten laajaa kielivalikoimaa perusopetuksessa tarjotaan, minkä kokoisissa opetusryhmissä valinnaisia vieraita kieliä opetetaan, mitä kieliä kannustetaan aloittamaan A1 tai A2 oppimääränä englannin asemesta, miten perusopetuksen keskipitkän kielen tai A2 kielen valinta vaikuttaa mahdollisuuksiin valita muita valinnaisaineita yläkoulussa ja että perusopetuksen valinnaisen kielen arvosana jätetään keskiarvoon vaikuttamatta merkitsemättä päättötodistukseen. Järjestelmän tulisi aina kannustaa kielten opiskeluun ja valitsemiseen.

6. Yksittäisiä taulukoita koskevat ratkaisut (luku 4.3.)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

Kommentit yksittäisiä taulukoita koskeviin ratkaisuihin (luku 4.3.)

7. Pisteytyksen lähtökohdat ja pisteiden muodostumisperusteet (luvut 2.1. ja 4.2.)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

Kommentit pisteytyksen lähtökohtiin ja pisteiden muodostumisperusteisiin (luvut 2.1. ja 4.2.)

Pisteytyksen kehittämisellä on oikeat tavoitteet

OAJ pitää tärkeänä, että yliopistot ovat tunnistaneet tarpeen selkeyttää ja yksinkertaistaa pisteytystä. Tavoite pisteytystaulukoiden välisten variaatioiden kaventamisesta on kannatettava. Pisteytyksen yksinkertaistamisen lisäksi

21.4.2023

pisteytystaulukoiden määrän merkittävä karsiminen on keskeinen luonnoksessa esitetty ja tärkeä tavoite.

Kehittämistyössä on kohtuullisesti huomioitu erilaisten taulukoiden ja mahdollisen alakohtaisen pisteytyksen aiheuttaman ohjausvaikutus lukio-opiskelijoiden valintoihin ja niiden toteuttamiseen jo opintojen alkuvaiheessa. OAJ pitää tärkeänä, että valmistelussa on tunnistettu todistusvalinnan pisteytyksen negatiivisia vaikutuksia lukiokoulutukseen, joiden on koettu kaventaneen tilaa yksilöllisiltä valinnoilta ja myös aiheuttaneen opiskelijoille kuormitusta. OAJ pitää luonnoksessa mainittua tavoitetta siitä, että ”todistusvalinnan pisteytyksellä kannustetaan valitsemaan oppiaineita monipuolisesti lukiolaisen oman kiinnostuksen, tavoitteiden ja valmiuksien mukaisesti” keskeisenä ja tärkeänä. Kehittämistyössä on kuitenkin arvioitava huolellisesti uuden, esitetyn pisteytyksen aiheuttama ohjausvaikutus sen ollessa kiistaton.

Alakohtaisen osaamisen huomioiminen nykyistä pisteytysmallia paremmin on kannatettavaa. Nykyisen pisteytysmallin kritisointi on kohdistunut nimenomaan eri oppiaineiden lukio-opintojen laajuuteen pohjautuvaan pisteytykseen. Esitetyssä luonnoksessa on perustellusti korostettu alan kannalta relevantin osaamisen ja lukio-opintojen painottamista. Myös tietyn, alan kannalta oleellisen oppiaineen painiottaminen pisteytyksessä on perusteltua.

Toivottavaa on, että yliopistot pitäytyvät rajatussa määrässä taulukoita myös lausuntokierroksen jälkeen tehtävässä valmistelussa.

OAJ huomauttaa lisäksi, että todistusvalinnan kautta valittujen opiskelijoiden määrän kasvattaminen on lisännyt ylioppilastutkinnon painoarvoa. Tämä kehitys on johtanut ylioppilastutkinnon koemäärien ja kokeiden uusimisen voimakkaaseen kasvuun vuodesta 2018 alkaen. Toistuva kokeiden uusiminen ei ole tarkoituksen mukainen kehityssuunta. Kokeisiin ilmoittautujamäärän muutos vuodesta 2018 vuoteen 2021 oli +18,5 prosenttia. Koemäärien kasvu on sittemmin hieman taittunut ja tulevat vuodet näyttävät mille tasolle koemäärät vakiintuvat. Koemäärien voimakas kasvu näkyy nykytilassa lukioissa ylioppilastutkinnon järjestämisen aiheuttavana kasvavana kuormituksena.

8. Kynnysehdot (luku 3.2 ja liite 1)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
 - Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata
- Kommentit kynnysehtoihin (luku 3.2 ja liite 1)

Ei kommentteja

9. Tasapistekriteerit (luku 3.3.)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

21.4.2023

Kommentit tasapistekriteereihin (luku 3.3.)

Tosiasiallisesti tasapistekriteerit vaikuttavat vain niiden hakijoiden valintatulokseen, jotka ovat hyväksymisrajalla, jos hyväksymisrajalla on useampi samoissa pisteissä oleva hakija. Tasapistetilanteessa hakijat asetetaan paremmuusjärjestykseen vertaamalla hakijoiden saamia todistuspisteitä erikseen määritellyistä aineista erikseen määritellyssä järjestyksessä. Arvonnan käyttäminen tasapistekriteerinä on perusteltua varsinkin hakupainaloilla tilanteessa, jossa tasapistekriteerein ei muuten ole mahdollista erotella hakijoita.

10. Kansainvälisten ylioppilastutkintojen pisteyttäminen (luku 3.5. ja liite 1)

- Luonnos on tältä osin kannatettava
- Luonnosta tulee tältä osin vielä muokata

Kommentit kansainvälisten ylioppilastutkintojen pisteyttämiseen (luku 3.5. ja liite 1)

Pisteytystyökalun viimeistelyssä on vielä arvioitava huolellisesti IB:n oppiaineiden laajuudet suhteessa pisteytykseen sekä oppiaineiden erityispiirteet verrattuna kansallisen ylioppilastutkinnon reaaliaineisiin. Asiassa on perusteltua tehdä yhteistyötä kansainvälisiä ylioppilastutkintoja toteuttavien lukiokoulutuksen järjestäjien kanssa.

11. Muut kommentit

Opiskelijavalintamenettelyn kehittämisestä yleisesti

OAJ pitää käynnissä olevaa opiskelijavalinnan kehittämistä ja siihen liittyvää laajaa, eri tahojen välillä käytävää keskustelua tarpeellisena. Todistusvalinnan kehittämisen ja sen osuuden kasvattamisen alkuperäiset tavoitteet korkeakoulutukseen siirtymisen jouduttamiseksi sekä peräkkäisiin, kuormittaviin kokeisiin osallistumisen vähentämiseksi ovat edelleen perusteltuja tavoitteita.

Yliopistojen todistusvalinnan pisteytystyökalun kehittäminen on haastava yhtälö sen vaikutusten ulottuessa aina perusopetukseen asti. Sen tarkoitus on kuitenkin ensisijaisesti varmistaa, että yliopistot saavat opiskelijoita, joiden tiedot ja taidot mahdollistavat korkeakouluopinnoissa suoriutumisen tavoiteaikataulussa.

OAJ kiittää käynnissä olevan todistusvalinnan kehittämistyön aiempaa avoimemmasta tiedottamisesta ja sidosryhmäyhteistyöstä. Kehittämistyön tiimoilta järjestetyt webinaarit ja julkiset kommentointimahdollisuudet ovat vahvistaneet yleistä

21.4.2023

tietoutta todistusvalinnan kehittämisen haasteista ja siinä huomioitavista lukuisista seikoista.

Todistusvalinta keskittyy ylioppilaskokeiden arvosanoihin. Ammatillisen koulutuksen suorittaneille todistusvalinta ei ole vaihtoehto yliopistoon pyrkimiseen. On tärkeää huolehtia, että myös ammatillisen tutkinnon suorittaneille muut väylät yliopistoon (avoin yliopisto, valintakoereitti) näyttäytyvät mahdollisena. Tällöin huolehditaan, että moninaisilla hakijoilla on mahdollisuus päästä opiskelemaan.

Vaikka lausuntopyyntö koskee todistusvalinnan kehittämistä, OAJ huomauttaa, että myös ensikertalaiskiintiön suuruutta ja koko järjestelmän toimivuutta pitäisi arvioida uudestaan. Kiintiötä tulisi jonkin verran pienentää, jotta järjestelmä ohjaisi korkeakouluun hakeutumisen, mutta kuitenkin joustavampaan mahdollisuuteen vaihtaa opinto-ohjelmaa. Kiintiö myös ohjaa nykytilanteessa opiskelupaikan vastaanottamisen asemesta uusimaan ylioppilastutkinnon kokeita korkeamman arvosanan toivossa.

Lukiodiplomin kehittäminen huomioitava opiskelijavalinnan kehittämisen seuraavassa vaiheessa

Lukiokoulutuksessa opiskellaan kaikille yhteisinä oppiaineina taito- ja taideaineita, joista ei kuitenkaan ole mahdollista antaa näyttöä osana nykymuotoista ylioppilastutkintoa. Lisäksi monet lukiot tarjoavat koulutuksen järjestäjän opintopainotukseen perustuen painotettua opetusta ja mahdollisuuden lukiodiplomin suorittamiseen. Lukiodiplomin voi nykytilassa suorittaa kahdeksassa eri opintosisällössä (oppiaineessa).

Opetushallitus on julkaissut suunnitelman lukiodiplomin kehittämiseksi marraskuussa 2022. Lukiodiplomin kehittämisen pidemmän aikavälin tavoitteena on mahdollistaa sen rinnastettavuus ylioppilastutkinnon kokeeseen. OAJ pitää välttämättömänä, että yliopistot tarttuvat osaltaan lukiodiplomin kehittämistyöhön, jotta sen kautta annettu osaamisnäyttö on hyödynnettävissä korkeakoulujen opiskelijavalinnassa. Lukiodiplomin kautta annettu näyttö taito- ja taideaineiden sekä luovien taitojen osaamisessa tulee hyödyntää kattavasti. Esimerkiksi opettajankoulutuksen opiskelijavalinnassa lukiodiplomin hyödyntämisessä on huomattavia mahdollisuuksia.

Tiedottaminen on tärkeä osa uudistuksen onnistumista

Opiskelijavalintamenettely ja varsinkin yliopistojen todistusvalinta on kohdannut runsaasti julkista huomiota. Pisteytysluonnoksen johdannossakin todetusti keskustelussa on usein väärinkäsityksiä tai harhaan johtavia yleistyksiä. Nämä julkisuudessa käsitellyt seikat vaikuttavat kuitenkin jo perusopetusikäisten ja näiden huoltajien käsityksin siitä, mitä lukiossa tulisi opiskella ja mitä oppiaineita valita.

21.4.2023

OAJ pitää laajaa, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuskentän kanssa toteutettua tiedottamista välttämättömänä, jossa huomio kiinnitetään erityisesti oppilaanohjaajien ja opinto-ohjaajien tiedottamiseen opiskelijavalinnan uudistamisesta. Tiedottamisessa on myös erikseen omana kohderyhmänä huomioitava opiskelijoiden ja oppilaiden huoltajat.

Opiskelijavalintamenettely on merkittävä osa kansallista koulutuskeskustelua ja sen ohjausvaikutuksen lukiokoulutukseen ja ylioppilastutkintoon ollessa kiistaton, tulee yliopistojen viestiä kattavasti ja riittävällä tukimateriaalilla alemmille koulutusasteille.

OAJ pitää tärkeänä, että opiskelijavalinnasta tiedottamista koordinoidaan korkeakoulujen ja Opetushallituksen yhteistyönä toisen- ja perusasteen toimijoille. Tiedottamisessa on kiinnitettävä korostuneesti huomiota koko opiskelijavalintamenettelystä tiedottamiseen koskien myös pääsykoeväylää, avointa väylää ja muita väyliä korkeakoulutukseen.

Katarina Murto
Puheenjohtaja

Tuomo Laakso
Erityisasiantuntija